

श्रीनृपविक्रमसमये द्वादशानवपङ्क्तिभिरङ्किते वर्षे ।

रचिता गुणाकरेण श्रेतांबरभिष्णुणा विवृतिः ॥

इति श्रीसिद्धधर्मीयश्रेतांबरपंडितश्रीगुणाकरविरचिता श्रीनागार्जुनप्रणीतयोगरत्नमालालघुविवृतिः समाप्ता ॥

Opus medio seculo superiore satis accurate exaratum est. (WALKER 206^g.)

765.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 133. Long. 14. Lat. 5¹/₂. Linn. 12.

Nighanturājas, alio nomine *Abhidhānachūḍāmaṇis* dictus, materiae medicae lexicon, a *Narahari* (Nṛisinha) Kāśmīrensi, Iṣvarasūris filio, compositum. Prooemium, collato codice E. I. H. 1507 (B.) aliquatenus a me emendatum, hoc :

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।

निर्मेमे तमहं वंदे विद्यातीर्थं महेश्वरं ॥ १ ॥

श्रीकंठाचलशृंगकेलिषु नदत्कुंभींद्रबुद्ध्या रद "

प्रांतोत्तंभितसंभृताब्दमिलितैः शीतैः पयोविंदुभिः ।¹

निर्वाणे मदसंज्वरे प्रमुदितस्तेनातपत्राश्रयं

विभ्राणेन निरत्ययं दिशतु वः श्रीविघ्नराजो मुदं ॥ २ ॥

कर्पूरक्षोदगौरं कपिलपृथुजटं त्र्यक्ष्णं चंद्रमौलिं

सौधं कुंडं सुधांशुं वरयुतमभयं दोश्चतुष्के दधानं ।

वामोत्संगे वहंतं विविधमणिकणालंकृतामुज्ज्वलांगीं

देवीमात्मानुरूपां तमनिशममृतेशाख्यमीशं स्मरामि ॥ ३ ॥

श्रीमन्महेशनलिनासननिर्जैट्रा-

स्तत्ताश्चिनावय ततो त्वितनूभवश्च ।

धन्वंतरिश्चरकसुश्रुतसूरिमुख्या-

स्तेऽप्यायुरागमकृतः कृतिनो जयंतु ॥ ४ ॥

शंभुं प्रणम्य शिरसाय गुरुनुपास्य

पित्तोः पदांबुजयुगे प्रणिपत्य भक्त्या ।

विघ्नेशितारमभिवंद्य सरस्वतीं च

प्रारंभि वैद्यकहिताय निघंटुरेपः ॥ ५ ॥

Dhanvantarīya-Madanādi-Halāyudhādīn,

Viṣvaparakāṣy-Amarakosha-saṣeṣha-Rājān ²

आलोक्ष्य लोकविदितांश्च विचिंत्य शब्दा-

न्द्रव्याभिधानगणसंग्रह एष सृष्टः ॥ ६ ॥

आयुःश्रुतीनामतुलोपकारकं

धन्वंतरिग्रंथपथानुसारकं ।

आचक्ष्महे लक्षणलक्ष्यधारकं

नामोच्चयं सर्वरुजापहारकं ॥ ७ ॥

¹ B. श्रीकंठाचलमेखलापरिणमत्कुंभींद्रबुद्ध्या रदप्रांतोत्तंभितसंभृताब्द-गलितैः शीतैरपां शीकरैः ।

² Post 6 in B. राजौ भोजराजशेषराजा । Equidem vocabulo *saṣeṣha* ad Purushottamae additamenta alludi putaverim.

निर्देशलक्षणपरीक्षणनिर्णयेन³

द्रव्यावलीगुणविवेचनतत्परो यः ।

सोऽधीत्य यत्सकलमेनमवैति सम्यक्

तस्मादयं जगति भाति निघंटुराजः ॥ ८ ॥

नानाविधौषधिरसाह्वयवीर्यपाक-

प्रस्तावसम्यगवबोधकृतश्रमोऽपि ।

मुह्यत्यवश्यमनवेक्ष्य निघंटुमेनं

तस्मादयं विरचितो भिषजां हिताय ॥ ९ ॥

निघंटुना विना वैद्यो विद्वान्व्याकरणं विना ।

आयुधेन विना योद्धा त्रयो हास्यस्य भाजनाः ॥ १० ॥

नानादेशविशेषभाषितवशाद्यत्संस्कृतात्प्राकृता-

पभ्रंशादिविवेकतो न गणना द्रव्योच्चयव्याहृतौ ।

तस्माद्यावति शास्त्रिणामुपकृतिस्तावन्तु संगृह्यते

पाथोदैः परिपीयते किमखिलं तद्वारि वारां निधेः ॥ ११ ॥

आभीरगोपालपुलिंदतापसाः पांथाश्च येऽन्येऽपि च वन्यपारगाः ।

प्रतीत्य तेभ्यो विविधौषधाभिधा रसादि वैद्यो गुणतः प्रयोजयेत् ॥ १२ ॥

नानाभिधेयमथ पत्र (?) शिवासमंगा-

श्यामादिनाम निगमेषु निवेशितं यत् ।

प्रस्ताववीर्यरसपाकवशादमुष्य

बुद्ध्या विमृश्य भिषजावधृतिर्विधेया ॥ १३ ॥

नामानि क्वचिदिह रुढितः प्रभावा-

देशयोक्त्या क्वचिददविरोधनोपमाभ्यां ।⁴

वीर्येण क्वचिदितराह्वया च देशा-

द्रव्याणां स्फुटमिति सन्नधोदितानि ॥ १४ ॥

अत्रौषधानि बहुनामगुणाभिधान-

प्रस्तावतस्तदुपयुक्ततया पराणि ।

क्षेत्रावनीधरनदीनरतिर्यगादी-

न् व्याख्या (?) गुणैरतिसविस्तरमीरितानि ॥ १५ ॥

अप्रसिद्धाभिधं चात्र यदौषधमुदाहृतं ।

तस्याभिधाविवेकः स्यादेकार्थादिनिरूपणे ॥ १६ ॥

रंभाश्यामादिनाम्ना ये स्वर्गस्त्रीतरुणीति च ।

अर्था नानार्थतत्त्वोक्तास्त्याज्यास्तेऽनुपयोगतः ॥ १७ ॥

Vyaktiḥ kṛitātra Kārṇāṭa-Mahārāṣṭrīya-bhāṣhayā ।

Andhra-Lātādibhāṣhās tu jnātavyās tadvyapāṣrayāt ॥ १८ ॥

एतन्निनेत्रगणनीयगुणानुविद्धं

वर्णोदयवृत्तसितमौक्तिकवर्गसारं ।

कंठे सतां सकलनिर्वृतिधाम नाम-

चिंतामणिप्रकरदाम करोतु केलिं ॥ १९ ॥

एकः कोऽपि सचेतसां यदि मुदे कल्पेत जल्पो गुण-

स्तत्ताव्येऽपि विनार्थनां बहुमतिं संतः सदा तन्वते ।

अप्याद्रीकृतशंभुभूधरशिलामापीय चांद्रीं सुधा-

मंभोधिः कुमुदं दृशश्च जगतां नंदति के नार्दिताः ॥ २० ॥

Atrānūpādir ādāv, avanir atha, guḍūchī, śatāhvādikau

³ परिक्षण MSS.

⁴ क्वचन च लांछनोपमाभ्यां B.